

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Uzmanlık Sorunu¹

Murat ÖZBAY²
Mehmet Ali BAHAR³

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihi oldukça eskidir. Ancak bu alanda bilimsel nitelik henüz sağlanamamıştır. Bu eksiklik Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancıların sayısının artmasıyla birlikte kendini daha çok hissettirmektedir.

Bilimselliğin sağlanabilmesi için öncelikle alan uzmanlarının yetiştirilmesine ağırlık verilmesi gerekir. Yabancılar Türkçe öğretimi uzmanları yetiştirmeye yönelik ilk çalışmalara Gazi Üniversitesi'nde 1992 yılında "Yabancılar Türkçe Öğretimi" dersleriyle başlanmıştır. Ancak bu alanda uzmanlaşmanın sağlanabilmesi için bir dersle sınırlı etkinliklerin yeterli olmadığı açıktır. Yabancılar Türkçe Öğretimi lisans programlarının açılması çeşitli dönemlerde önerilmişse de hayata geçememiştir. Ayrıca her ne kadar Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı'nın yüksek lisans ve doktora programları birçok üniversitede açılmış olsa da henüz bilimsel bakış açısıyla konunun ele alınmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada yabancılar Türkçe öğretiminde uzmanlık sorunu ele alınmış ve bu konuda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Uzmanlık, yabancılar Türkçe Öğretimi*

---

¹ Bu çalışma, 12-13 Kasım 2015 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² (Prof. Dr.), Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, mozbay@gazi.edu.tr

³ (Arş. Gör.), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, mehmetalibahar@gazi.edu.tr

The Problem of Specialisation in Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract

The history of teaching Turkish as a foreign language is quite old. However, scientific quality has not yet been achieved in this area. By the 20th century as the demand from foreigners to learn Turkish as a foreign language has risen, the presence of this deficiency has become more noticeable.

The priority issue for teaching Turkish as a foreign language is the training of experts. The early studies had started with “Turkish Teaching as a Foreign Language” lecture in 1992 at Gazi University. Nevertheless, it is a well-known and recognized fact that one-off lectures are not sufficient for training of experts in any area. Opening of undergraduate programmes in “Turkish Teaching as a Foreign Language” are proposed from time to time. But these proposals have not been accepted and so have not turned into reality. Although “Turkish Teaching as a Foreign Language” programmes are now offered in master and doctoral levels at many universities, there is still lack of a scientific perspective in the approach to the subject.

In this article the problem of specialisation in teaching Turkish as a foreign language is discussed and some suggestions are offered about this issue.

Keywords: *Specialisation, Teaching Turkish as a Foreign Language*

Giriş

Yabancı dil öğrenme ve öğretme etkinliklerinin profesyonel biçimde nerede başladığı ve nasıl gerçekleştirildiği konusu net olarak bilinmemektedir. Ancak tarihî dönemlerde yabancı dil öğrenmek için kişilerin hedef dilin konuşulduğu topluluk arasında bulunma veya öğretim alma yolunu seçtiği varsayılmaktadır (Demircan, 1990: 141).

Türklerin tarih boyunca birçok coğrafyada etkinlik göstermeleri, çeşitli ticaret yolları üzerinde devletler kurmaları, Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesini veya Türklerin bir başka millete ait bir dili öğrenmesini gerektiren hususlar olmuştur. Sözelimi Hunların ve Göktürklerin dahi birçok devletle ilişki içinde olduğu bilinmektedir. İslamiyet’e geçilmesiyle

de önceleri Ön Asya ve Kafkasya, daha sonraları Avrupa ve Afrika'da yaşayan yabancı topluluklar Türklerin etkin iletişim dairesine dâhil olmuştur. Sözü geçen coğrafyalarda çeşitli siyasi ve askeri temasları olan Türkler, zamanla bu topraklarda Karahanlılar döneminden itibaren birçok devlet kurmuş, farklı dilleri konuşan birçok milleti bir araya getirmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un bu dönemde yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla "Divanü Lugati't Türk"ü kaleme alması da şüphesiz ki bu durumun sonucudur.

Selçukluların hâkim oldukları topraklarda Türkçenin yanı sıra başta Rumca, Farsça, Arapça, Ermenice olmak üzere birçok dil konuşulmuştur. Aynı şekilde Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ı belli bir dönem yönetenlerin Türk kökenli olduğu bilinmektedir. Üstelik Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı kitabın üzerinden çok geçmeden Arap coğrafyasında kendini "Devlet-it Türkiye" adıyla anan yeni bir devlet kurulmuştur. Bu bölgede yaşayan Nasirüddin Ebu Hayyan ise 1312 yılında Kahire'de "Kitabü'l İdrak Li-Lisani Etrak" adlı kitabıyla halka Memluklerin konuştuğu Türkçeyi öğretmeye çalışmıştır (Bozkurt, 2005: 295-296).

Bütün bu gelişmeler, Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesini belli bir oranda zaruri kılmıştır. Türkçe artık yalnızca Türklerle siyasi ilişkide bulunan yabancı topluluk veya devletlerin temsilcileriyle sınırlı bir grup tarafından değil, devleti yöneten kişilerin ana dili olmasıyla daha geniş kitleler yani halk tarafından öğrenilmek istenen bir dil hâline gelmiştir. Ancak yerel düzeyde kalan bu talep; Osmanlı dönemine gelindiğinde Anadolu'nun her köşesine, Balkanlar'a, Kafkasya'ya, Mezopotamya'ya, Arabistan'a ve Afrika'ya kadar geniş bir alanda hüküm süren Türk devletindeki azınlıkların devletle ve kendi azınlığı dışında kalan yurttaşlarıyla iletişim kurabilmesi için Türkçeye başvurması gerekliliğiyle üç kıtaya yayılmıştır. Bu gereklilik doğrultusunda Türkçenin öğretimiyle ilişkilendirilebilecek birçok çalışma ortaya konmuştur (Bayraktar, 2003; Korkmaz, 2007; Açık, 2008; Baskın, 2011; İşcan, 2014; Özbay, Birol, vd. 2013). Üstelik daha sonra Osmanlı'nın gerilemesine rağmen Türkçe öğretilmesine yönelik çalışmalar durmaksızın devam etmiş "Turkische Grammatik", "Turkisches Ubunsbuch", "Turkisches Lesebuch", "Turkisches Deutsches Gesprächbuch" gibi kitaplar yazılmıştır (Karakuş, 2006: 48).

Cumhuriyetin kurulması ve ardından özellikle 1990'lı yılların sonuna doğru SSCB'nin dağılışı, Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısında ciddi bir yükselişi beraberinde getirmiştir. Bu tarihten günümüze dek yabancıların Türkçe öğrenmeye gösterdikleri ilgi genel itibarıyla olarak yükselmiştir. Akalın (2015, 2003), 1980'li yıllarda UNESCO'nun açıkladığı rapor verilerine göre Türkçenin dünyada en çok konuşulan diller arasında 5. sırada olduğunu dile getirmekte ve bu durumun günümüzde de geçerliliğini korumakta olduğunu, Türkçenin 12 milyon km²'lik alanda konuşulduğunu bildirmektedir. Bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış ve bu kadar çok sayıda insanın konuştuğu bir kültür, bilim ve sanat dilinin yabancılar tarafından öğrenilmesi de şüphesiz ki büyük bir önemi haizdir.

Türk Dil Kurumunun 2011 verilerine göre; ülkelerdeki Türk nüfusunun yoğunluğu ve tercihlerine bağlı olarak en az bir ortaöğretim kurumunda Türkçenin öğretildiği 87 ülke bulunmakta, 9 ülkede üniversite düzeyinde Türkçe öğretimi yapılmakta ve 28 ülkede Türkoloji bölümü hizmet vermektedir (Uçgun, 2013: 2489). Ancak hemen her dönem Türkçe yabancılar tarafından öğrenilmek istenen bir dil olsa da gerek tarihte gerekse günümüzde Türkçenin bilimsel veri, yöntem ve tekniklerle; belirli bir program dâhilinde ve sistematik bir şekilde öğretildiğini söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Lakin burada Türk Eğitim Derneği'nin 31 Ocak 1928 tarihinde kuruluşundaki gerekçeyi de anmakta yarar vardır. Öyle ki bu derneğin kurulma amacı "*Türk çocuklarını yabancı dil öğrenmek için yabancı okullara gitmekten kurtarmak*" olarak belirtilmiştir (TED, 2015). Derneğin etkinlikleri, Osmanlı Devleti'nin Mühendishane-i Bahrî-i Hümayûn (1773), Mühendishane-i Berrî-i Hümayûn (1795), Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye (1831) gibi okullarda edinilen yabancı dil öğretimiyle ilgili deneyimlerin üstüne inşa edildiği düşünülmektedir. Ayrıca Türklere yabancı dil öğretimi alanında kurumsal bir yapı içinde eğitim verilmesi işi Orta Doğu, Boğaziçi, Hacettepe gibi üniversitelerin açılmasıyla daha da yaygınlaşmıştır. Öyle ki ülkemizde yabancı dil öğretiminin özellikle Anadolu liselerinin yaygınlaşmasıyla tamamen okullaştığı görülmektedir. Ancak vatandaşlara yabancı dil öğretimi için bunca emek harcanmaktayken yabancılara Türkçe öğretiminde kurumsallaşmanın –ana dili olarak Türkçe eğitimi ve öğretiminin ancak 1990'lı yıllara doğru ancak gündeme geldiği göz önüne getirildiğinde normal karşılanırsa da- gecikmesi anlaşılabilir bir durumdur.

Üstelik bu kurumlarda Türklere yabancı dil öğretmek amacıyla tahsil yapanların Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki nüfuzu, yabancı dil öğretimini kurumsallaştırmayla ilgili deneyimlerin paylaşılması, yabancı dil öğretimi yöntem ve teknikleriyle ilgili bilgi alışverişiyle sınırlandırılmamış; bu kişilerin Türkçenin öğretiminde de rol almaları kimilerince normal bir durum olarak, kimilerince de bir gereklilik görülmüştür. Bu tutum, Türkçe öğretiminde Türkçenin doğal konuşurlarından oldukları hâlde alanla ilgili (Türk dili, Türk edebiyatı ve öğretimiyle ilgili) mesleki bilgi ve becerileri oldukça sınırlı olan kişilere görev verilmesine sebep olmuştur. Oysa dünyada hiçbir ilerlemiş devlet yoktur ki kendi dilini yabancılara öğretmede hedef dilin doğal konuşuru ve/veya herhangi bir yabancı dili biliyor olmayı kâfi görsün.

Ancak yabancılara Türkçe öğretiminde kurumsallaşmayı geciktiren tek etmen, başka dil öğretimi üzerine ihtisaslaşmış kişilerin Türkçe öğretiminde söz sahibi edilmeleri değildir. Bu alanda yeterli pedagojik bilgi ve beceriyle (dil öğretiminin özel öğretim yöntemleri, okuma eğitimi, yazma eğitimi, konuşma eğitimi, dinleme eğitimi, dil öğretiminde materyal tasarımı, dil psikolojisi, dil sosyolojisi, dil öğretimi yaklaşımları, yabancı dil öğretim tür ve yöntemleri, gelişim ve öğrenme kuramları vd.) donatılmamış kişilerin de Türkçe öğretiminde görevlendirilmesi yabancılara Türkçe öğretiminde uzmanlaşmayı geciktiren bir diğer etmen olmuştur.

Türk dili ve edebiyatıyla ilgili bilgi sahibi olmalarına rağmen eğitim ve öğretimle ilgili herhangi bir ders almayan kişilere Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara emanet edilmesi, dil öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili ciddi sıkıntıların yaşanması ve yabancılar tarafından Türkçenin etkin bir şekilde kullanılmasını da engelleme tehlikesini doğurmuştur.

Halbuki yabancı dilin eğitim bilimi alanlarında eğitim alan kişiler tarafından öğretilmesi gerektiği, Rousseau ve Pestalozzi zamanından beri dile getirilen bir gerçektir (Katerinov, 1984: 11'den akt. İşman, 2014: 7) ve Avrupa'da beş asra yakın bir süredir yabancı dil öğretiminde benimsenen en önemli ilkedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde belli bir dönem hâkim olan bu türden yanlış yaklaşımlar sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini ger-

çekleştirecek uzmanların, bu alanda akademik araştırmalarda bulunacak bilim adamlarının yetiştirilmesinde geride kalmış ve yabancılara Türkçe öğretimi kurumsal ve bilimsel bir kimliğe bugün dahi kavuşamamıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde bilimsel ve kurumsal bir nitelik kazanma ihtiyacı ancak 20. yüzyılın sonlarında yaşanan hızlı küreselleşme sonucunda ancak hissedilmiştir (İşcan, 2014: 4). Bu ihtiyaç doğrultusunda yaklaşık kırk yıl Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda yerel düzeyde sınırlı kalan çeşitli çözümler üretilmiş, yabancılara Türkçe öğretmekten müstakilen sorumlu kurumlar ancak 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde TÖMER'in açılmasıyla ilk somut örneğine kavuşmuştur. TÖMER'in açıldığı döneme kadar sayılı üniversitenin çeşitli birimlerinde öğretim üyeleri bazında ve el yordamıyla yapılan çalışmalarla sürdürülen yabancılara yönelik Türkçe öğretimi; daha sonraları Millî Eğitim Bakanlığının yurt dışına gönderdiği öğretmenler, Yunus Emre Enstitüsü, YTB ve TİKA'da görevli uzmanlar, çeşitli üniversitelerin Türkçe öğretimi merkezlerinde görev alan okutman ve öğretim görevlilerinin uğraşlarıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde uzman kişilerin yetiştirilmesine yönelik ilk çalışmalar ise Türkçe eğitiminin bir ana bilim dalı olarak ilk kez ele alındığı Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü bünyesinde Prof. Dr. Abdurrahman Güzel tarafından açılan Türkçe Programında, 1992 yılında Prof. Dr. Murat Özbay'ın okuttuğu "Yabancılara Türkçe Öğretimi" derslerinde gerçekleştirilmiştir. Bu ders, 2006 yılında eğitim fakültelerinde öğretim yapılan programların yeniden düzenlenmesiyle Türkçe öğretmenliği bölümlerinde okutulan zorunlu derslerden biri olmuştur.

a) Yabancılara Türkçe Öğretimi Derslerini Yürüten Öğreticilerin Lisans Programlarında Aldıkları Dersler

Her uzmanlık alanında olduğu gibi yabancılara Türkçe öğretiminde etkinlik, "temel uzmanlık yeterlilikleri" olarak adlandırılan bilgi ve becerilerin kazanıldığı lisans eğitimine bağlıdır. Ancak ülkemizde Yabancılara Türkçe Öğretimi lisans programı açılmasına yönelik birtakım girişimler olsa da bunlar sonuçsuz kalmıştır. Bu nedenle, Yabancılara Türkçe öğretiminde uzman öğretici ihtiyacı Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri, dil bilimi veya yabancı dil bölümü mezunu olan kişilerin yanı sıra

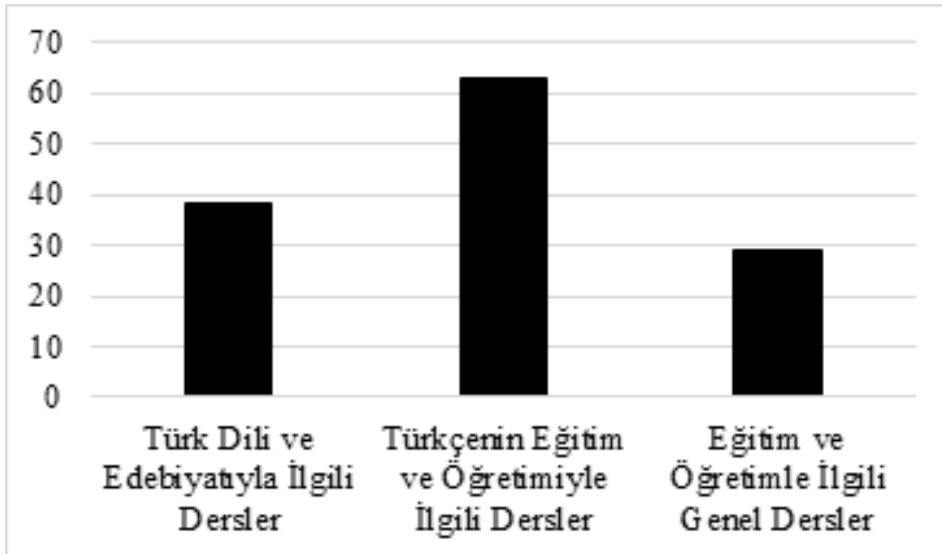
az da olsa Türkçe öğretmenlerinin çeşitli kurumlarda görevlendirilmesine yol açmıştır. Türkçe Eğitimi bölümü zorunlu dersleri -bütün lisans bölümlerinde okutulan zorunlu dersler ve seçmeli dersler hariç- Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkçe Eğitimi Bölümleri Ortak Zorunlu Dersleri

Dersin Adı
Eğitim Bilimine Giriş
Osmanlı Türkçesi I-II
Edebiyat Bilgi ve Kuramları I-II
Türk Dil Bilgisi I-II-III-IV
Yazı Yazma Teknikleri
Sözlü Anlatım I-II
Yazılı Anlatım I-II
Eğitim Psikolojisi
Bilgisayar I-II
Öğretim İlke ve Yöntemleri
Türkçe Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı
Dil ve Kültür
Eski Türk Edebiyatı I-II
Yeni Türk Edebiyatı I- II
Bilimsel Araştırma Yöntemleri
Genel Dil Bilimi
Etkili İletişim
Türk Eğitim Tarihi
Sınıf Yönetimi
Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I-II
Türk Halk Edebiyatı I-II
Anlama Teknikleri I-II
Anlatma Teknikleri I-II
Ölçme ve Değerlendirme
Çocuk Edebiyatı
Rehberlik
Türkçe Eğitiminde Okul Deneyimi
Tiyatro ve Drama Uygulamaları

Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi
Türkçe Eğitiminde Öğretmenlik Uygulaması
Yabancılara Türkçe Öğretimi

Tablo 1’de yer alan dersler “Türk Dili ve Edebiyatıyla İlgili Dersler”, “Türkçenin Eğitimi ve Öğretimiyle İlgili Dersler” ve “Eğitim ve Öğretimle İlgili Genel Dersler” olarak sınıflandırıldığında toplam ders saatlerine göre Grafik 1’de gösterilen içerik dağılımına ulaşılmaktadır.

Grafik 1. Türkçe Eğitimi Bölümü Ortak Zorunlu Derslerinin İçerik ve Saatlerine Göre Dağılımı

Grafik 1’deki dağılımlar incelendiğinde Türkçe Eğitimi bölümlerinde verilen derslerin % 48’inin doğrudan Türkçenin eğitimi ve öğretimiyle, %22’sinin genel eğitim öğretim bilgi ve beceriyle, % 30’unun ise Türk dili ve edebiyatıyla ilgili olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle Türkçe eğitimi bölümlerinde verilen derslerin %70’nin eğitim öğretim, %30’unun Türk dili ve edebiyatıyla ilgili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Türkçe eğitimi bölümü zorunlu dersleri arasında Yabancılara Türkçe Öğretimi dersi 2 saatlik bir yere sahiptir. Oysa yabancılara Türkçe öğretimi,

doğası gereği ana dili olarak Türkçe eğitimi ve öğretiminden farklı boyutları olan bir alandır. Yabancılara Türkçe öğretiminde yeterli düzeyde bilgi ve beceri edinilmesi için bu dersin yeterli olmayacağı açıktır.

Türkçe öğretmenliğiyle ilgili bölümlerin tarihi 1989 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Bilim Dalı ile 1992-1993 eğitim öğretim yılında Gazi ve Buca Eğitim Fakültelerinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında “Dil Bilimi” ve “Yabancılara Türkçe Öğretimi” derslerinin de okutulduğu Türkçe Öğretmenliği Programlarının açılmasıyla başlar (Uçgun, 2013). Ancak 1997 yılında Türkçe Eğitimi Bölümlerinin bağımsız olması ve YÖK’ün standart dersleri programa koymasıyla bu dersler Türkçe Öğretmenliği Programlarından çıkarılmıştır. Bu durum Güzel (2005), Özbay (2005), Sağır (2005) ve Kırkkılıç (2005) gibi birçok araştırmacı tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca Özbay (2004: 2810-2811) Türkçe Öğretmenliği Programlarına Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi derslerinin konulmasıyla ilgili olarak şunları dile getirmektedir:

“Günümüzde birden fazla dil bilmek uluslararası ilişkilerde bir zorunluluk hâlini almıştır. Böyle bir zamanda Türkçenin yabancılara öğretilmesi, millî gücün de göstergesi olacaktır. Türkçe ile beraber Türk kültürünün de geniş coğrafyalara bu yolla yayılabileceği düşünülürse, konunun hassasiyeti anlaşılacaktır. Yabancılara Türkçe öğretimi için metotlar iyi belirlenmeli, bir medeniyet ve kültür dili olan Türkçe doğru ve etkili metotlarla öğretilmelidir. (...) Türkçe öğretmenliği bölümlerinden mezun olan öğretmenlerin bir kısmı, yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla ya yurt içindeki çeşitli kurslarda görev yapmakta ya da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışına gönderilmektedir. Ancak eğitim süresinin sonunda kursiyerlerin birçoğunun Türkçeyi kurallarına uygun bir şekilde kullanamadıkları görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, öğretmenlerin bu alanda eğitim verebilecek bir bilgi birikimine sahip olmamalarıdır. Çünkü mevcut programda Yabancılara Türkçe Öğretimi dersi bulunmamaktadır. Türkçe öğretmeni unvanına sahip olmak, ‘Türkçeyi herkes, herkese öğretebilir.’ anlamına gelmemektedir.” YÖK’ün 2006 yılında yaptığı düzenleme doğrultusunda Türkçe Eğitimi Programında Yabancılara Türkçe Öğretimi dersine yeniden yer verilmiştir. Ancak Programda seçmeli olarak yer alan bu dersin etkinliğiyle ilgili ciddi eksiklikler olduğu, öğretmen adaylarının yabancılara

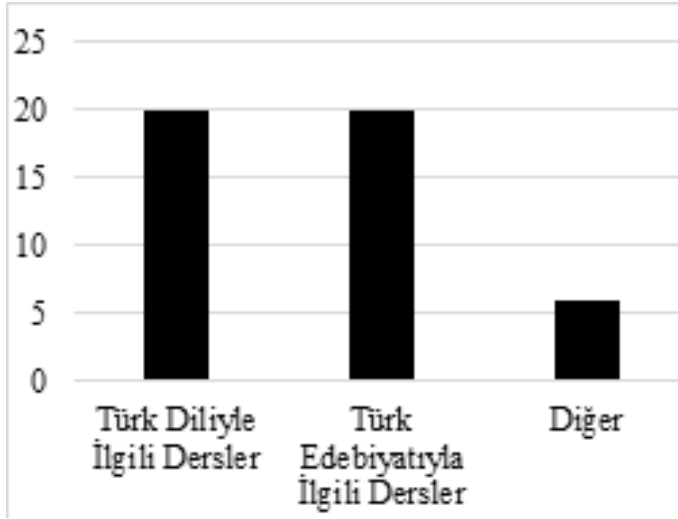
Türkçe öğretimiyle ilgili kendilerini yeterli görmediklerini yansıtan görüş ve araştırmalar ortaya konulmuş (Şahin, Kurudayıoğlu, Tuncel ve Öztürk, 20013; Demirel, 2011; Candaş Karababa, 2009; Büyükaslan, 2007); Güzel (2010) ve Uçgun (2013) tarafından Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalının açılması önerilmiştir.

Yabancılar Türkçe öğretiminde görev alan bir başka grup ise fakültelerin Türk dili ve edebiyatı bölümlerinden mezun olanlardır. Bu kişilerin lisans döneminde aldığı bütün bölümler için zorunlu olanlar veya üniversiteden üniversiteye farklılık gösteren seçmeliler dışında kalan dersler Tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri Ortak Zorunlu Dersleri*

Dersin Adı
Türkiye Türkçesi I-II-III-IV
Türkçe Kompozisyon I-II
Eski Türk Edebiyatı I-II-III-IV-V-VI
Yeni Türk Edebiyatı I-II-III-IV-V-VI
Türk Halk Edebiyatı I-II-III-IV-V-VI
Osmanlı Türkçesi I-II-III-IV
Türk Dili Tarihi I-II
Orhun Türkçesi
Edebiyat Kuramları I- II
Eski Anadolu Türkçesi I-II
Uygur Türkçesi
Çağdaş Türk Dili I-II
Karahanlı Türkçesi
Harezm-Kıpçak Türkçesi
Çağatay Türkçesi I-II
Araştırma Projesi I-II
Temel Bilgi Teknolojisinin Kullanımı I-II

Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde verilen derslerin saatlere konularına göre tasnifi sonucunda Grafik 2’de gösterilen içerik dağılımı ortaya çıkmaktadır.

Grafik 2. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ortak Zorunlu Derslerinin İçeriklerine Göre Dağılımı

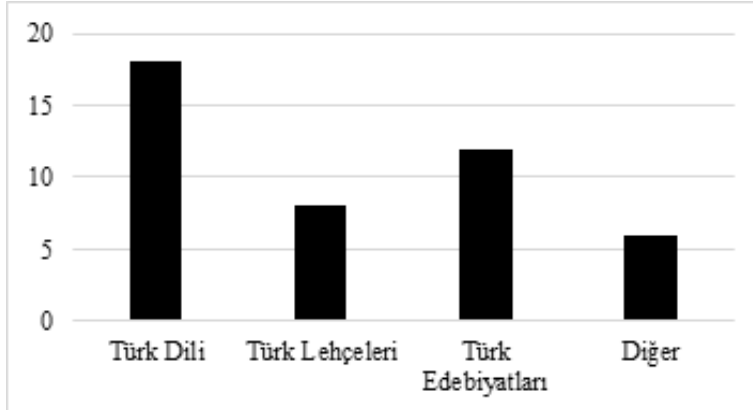
Grafik 2 dikkate alındığında fakültelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki derslerin yarısı Türk dili, diğer yarısı ise Türk edebiyatıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca Türkçenin öğretilmesiyle ilgili zorunlu dersin bulunmaması sebebiyle bu program mezunlarının yabancılara Türkçe öğretimi açısından gerekli bilgi ve becerilerden yoksun olduğu söylenebilir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde görevlendirilen diğer bir grup ise “Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı” bölümü mezunlarıdır. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı bölümlerinin ders içerikleri üniversiteden üniversiteye ve öğrencilerin seçtikleri bilim dallarına göre ciddi oranda ayrılmaktadır. Bu yüzden fikir vermesi açısından aşağıda yalnızca Gazi Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı bölümünde okutulan zorunlu derslere yer verilmiştir.

Tablo 3. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Zorunlu Dersleri

Dersin Adı
Türkiye Türkçesi I-II-III-IV
Osmanlı Türkçesi Grameri I-II-III-IV
Eski Türkçe I-II
Eski Oğuz Türkçesi I-II
Çağatay Dönemi Türkçesi I-II
Orta Türkçe I-II
Klasik Türk Edebiyatı I-II-III-IV
Türk Halk Edebiyatına Giriş
Anonim Halk Edebiyatı
Âşık Edebiyatı
Tekke Edebiyatı
Türk Dili Tarihi I-II
Azerbaycan Türkçesi
Tatar Türkçesi
Kazak Türkçesi
Yeni Uygur Türkçesi
Başkurt Türkçesi
Kırgız Türkçesi
Türkmen Türkçesi
Özbek Türkçesi
Modern Türk Edebiyatı I-II-III-IV
Araştırma Projesi I-II
Yazılı ve Sözlü Anlatım I-II
Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı I-II

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinde verilen derslerin konularına göre dağılımı Grafik 3'teki gibidir.

Grafik 3. Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Ortak Zorunlu Derslerinin İçeriklerine Göre Dağılımı

Grafik 3'te gösterilen dağılıma göre Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde verilen derslerin büyük bir bölümü Türk dili ve lehçeleriyle ilgilidir. Türk dili ve lehçeleriyle ilgili dersleri ise Türk edebiyatıyla ilgili dersler izlemektedir. Türkçenin öğretilmesiyle ilgili zorunlu bir ders bu programda da bulunmamaktadır.

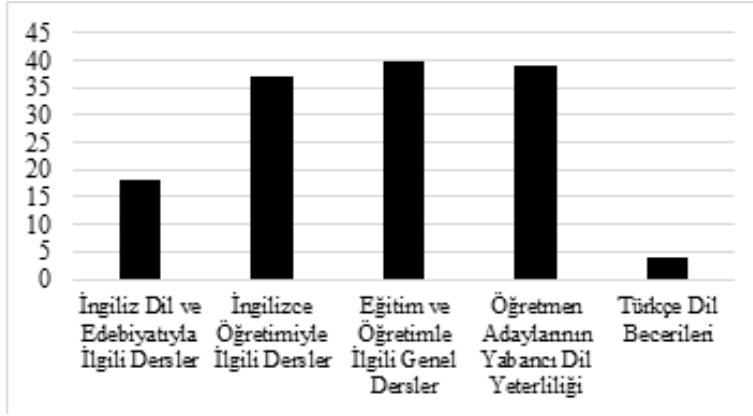
Yabancı dil bilmek tercih sebebi olduğundan yabancılara Türkçe öğretiminde yurt içinde ve yurt dışında görev alanlar arasında en çok İngilizce, Fransızca, Arapça vd. gibi bölümlerden mezun olanlar bulunur. Sözleşti Gazi Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi bölümünde öğrenim gören bir öğrencinin bütün ön lisans ve lisans programlarında zorunlu olan dersler ve bazı seçmeli dersler dışında Tablo 4'te gösterilen derslerden başarılı olması beklenmektedir.

Tablo 4. İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalında Verilen Ortak Zorunlu Dersler

Dersin Adı
Bağlamsal Dil Bilgisi I-II
İleri Okuma ve Yazma I-II
Dinleme ve Sesletim I-II
Sözlü İletişim Becerileri I-II
Türkçe I-II

Bilgisayar I-II
Etkili İletişim Becerileri
Eğitim Bilimine Giriş
Sözcük Bilgisi
Eğitim Psikolojisi
İngiliz Edebiyatı I-II
Dil Bilimi I-II
İngilizce Öğretiminde Yaklaşımlar I-II
İngilizce-Türkçe Çeviri
Anlatım Becerileri
Türk Eğitim Tarihi
Öğretim İlke ve Yöntemleri
Dil Edinimi
Bilimsel Araştırma Yöntemleri
Özel Öğretim Yöntemleri I-II
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı
Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi I-II
Dil Becerilerinin Öğretimi I-II
Edebiyat ve Dil Öğretimi I-II
İkinci Yabancı Dil I-II-III
Drama
Sınıf Yönetimi
Türkçe-İngilizce Çeviri
Topluma Hizmet Uygulamaları
Ölçme ve Değerlendirme
Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme
Okul Deneyimi
Rehberlik
Özel Eğitim
Yabancı Dil Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme
Karşılaştırmalı Eğitim
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi
Öğretmenlik Uygulaması

Tablo 4'te gösterilen derslerin içeriklerine göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir.

Grafik 4. İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı Zorunlu Derslerinin İçeriklerine Göre Dağılımı

Grafik 4'ten de anlaşılacağı üzere İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalında verilen derslerin büyük bir çoğunluğu yabancı dil öğretimiyle ilgilidir. Ayrıca öğretmen adaylarının İngilizce yeterliliklerini geliştirmeye yönelik verilen dersler, programdaki ikinci büyük paya sahiptir. Ancak Türkçeyle ilgili derslerin sayısı yalnızca ikidir.

Yabancılarla Türkçe öğretiminde görevlendirilen başka bir grup da Dil Bilimi Bölümü mezunlarıdır. Dil Bilimi bölümlerinde üniversiteler arasında zorunlu derslerin adlandırılması ve seçiminde önemli farklılıklar olduğu görüldüğünden Tablo 5'te bir üniversitenin Dil Bilimi bölümünde okutulan dersler gösterilmiştir.

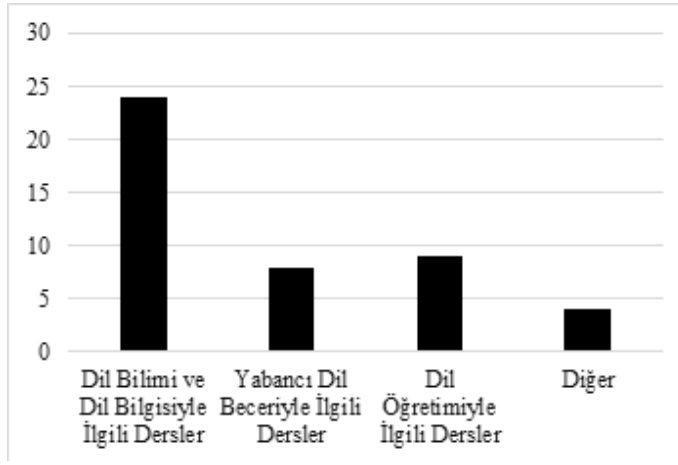
Tablo 5. Dil Bilimi Bölümü Zorunlu Dersleri

Dersler
Dil Bilime Giriş
Uygulamalı Dil Bilim
Bıçım Bilim
Metin Dil Bilim
Toplum Dil Bilim
Dil ve Beyin
Ruh Dil Bilim

İletişim ve Dil
Dil Bilim ve Çeviri Kuramları
Dil Bilgisi Kavramları ve Türkçe
Karşılaştırmalı Dil Bilgisi I-II-III
Karşılaştırmalı Dil İncelemeleri
Sözcük Anlam Bilimi
Yabancı Dilde Genel Çözümlemeler
Yabancı Dilde Söyleyiş Çalışmaları
Yabancı Dilde Tümce Çözümlemeleri
Yabancı Dilde Sözlü Anlatım
Yabancı Dilde Metin Çözümlemeleri
Yabancı Dilde Söz Varlığı Çalışmaları
Yabancı Dilde Yazılı Anlatım
Yabancı Dilde Çeviri Çalışmaları
Ses Bilim I-II
Temel Dil Becerileri
Söz Dizim I- II
Türk İşaret Dili I-II
Tümce Anlam Bilimi
Dil Edinimi
Ana Dili Öğretimi
Dil Bilgisi Öğretimi
Görsel Okuma ve Estetik I-II
Konuşma Eğitimi
Sözcük Bilim ve Sözlükçülük
İki Dillilik ve Çok Dillilik
Kullanım Bilim
Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri
Yayıncılıkta Edisyon ve Redaksiyon I-II
Bitirme Ödevi
Yabancı Dil Öğretimi

Dil Bilimi bölümünde verilen derslerin içeriklerine göre sınıflandırılmasıysa Grafik 5’te yansıtıldığı gibidir.

Grafik 5. Dil Bilimi Bölümü Zorunlu Derslerinin İçeriklerine Göre Dağılımı

Grafik 5’te rastlantısal olarak seçilen bir Dil Bilimi bölümü lisans programında verilen derslerin içeriklerine göre dağılımı gösterilmiştir. Bu dağılıma göre bu bölümde öğretimi yapılan derslerin büyük bir çoğunluğu dil bilimiyle ilgilidir. Ayrıca Türkçe dışında bir yabancı dille ilgili çalışmaların yapıldığı dersler de vardır. Dil edinimi, öğrenimi veya öğretimiyle ilgili derslerin sayısı ise 9’dur.

Yukarıda yer verilen lisans programlarının konulara göre dağılımı incelendiğinde Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri verilen derslerin, eğitim öğretim dersleriyle dil öğretimi alanında; yabancı dil eğitimi veya öğretimiyle ilgili bölümde ise Türkçe dil yeterliliği, Türk dili ve edebiyatı bilgisi alanında yeterli düzeyde eğitim vermediği görülmektedir. Bölüm mezunlarının yabancılara Türkçe öğretimini uzmanca gerçekleştirebilmeleri için dil bilimi bölümünde eğitim bilim, dil öğretimi tür, yöntem ve teknikleri; Türkçe eğitimi bölümlerinde ise yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik derslere yer verilmesi veya bu türden derslerin sayısının artırılması gereklidir. Ancak yukarıda yer alan tablolar incelenirken bölümler arasında bir karşılaştırma yapıldığında Türkçe Eğitimi Bölümlerinin “Yabancılara Türkçe Öğretimi”nde diğerlerine göre daha donanımlı bireyler yetiştirdiği anlaşılmaktadır.

b) Yabancılara Türkçe Öğretimiyle İlgili Lisansüstü Programları

Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili lisansüstü programlar her ne kadar bu alanda uzman öğretici yetiştirilmesine de ciddi bir şekilde katkıda bulunsa da esasında alanla ilgili bilimsel araştırmaları gerçekleştirecek akademinin oluşması, alanın ayrı bir bilim dalı hâline gelmesi amacıyla açılmıştır.

Ülkemizde birçok üniversitede Türkçe Eğitimi ve Öğretimi (ana dili olarak) ana bilim dallarında yüksek lisans ve doktora eğitimleri sürdürülmekteyse de Yabancılara Türkçe Öğretimi veya başka bir deyişle Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bilim Dallarıyla ilgili lisansüstü eğitim veren üniversite sayısı son derece azdır. Bu sebeple çeşitli merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi sertifika programları düzenlenmekte, kısa süreli öğretimlerle alandaki açığın kapatılmasına yönelik birtakım girişimlerde bulunmaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili tezli yüksek lisans eğitimi Sakarya, Çanakkale Onsekiz Mart, Hacettepe, Gazi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Dokuz Eylül, Ankara ve Başkent Üniversitelerinde açılmış bulunmaktadır.⁴ Ayrıca Sakarya Üniversitesinde bu alanda tezsiz yüksek lisans eğitimi de verilmektedir. Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi tezli yüksek programı ise yalnızca Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğretim gerçekleştirmektedir. Bu üniversitelerin Yabancılara Türkçe Öğretimi Bilim Dallarında verilen dersler ana hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Yöntemleri,
- Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri,
- Yabancılara Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Dinleme Öğretimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Eğitimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Okuma Öğretimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Eğitimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Hedef Kültür,
- Türk Edebiyatı Metinleriyle Yabancılara Türkçe Öğretimi,
- İkinci Dil Edinimi,
- İki Dilli Ortamlarda Ana Dili Öğretimi,
- Uygulamalı Dil Bilim,

⁴ Burada yalnızca Enstitü Genel Ağ sayfalarında 2015-2016 eğitim öğretim yılında öğrenci aldıkları ilan edilen ve öğretim programları açıklanan yüksek lisans programlarına yer verilmiştir.

- Türk Kökenlilere Türkçe Öğretimi,
- Yabancılar Türkçe Öğretiminde Temel Söz Varlığı,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı,
- Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Anlam Bilim,
- Dil Biliminin Temel Kavram ve İlkeleri,
- Karşılaştırmalı Ses Bilim ve Biçim Bilim,
- Karşılaştırmalı Dil Bilgisi,
- Çevirim İçi Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Malzeme Hazırlama ve Geliştirme,
- Yabancı Dil Öğretiminde Temel Kavramlar,
- Anadili Edinimi-Yabancı Dil Öğrenimi Kuramları,
- Yabancı Dil Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar,
- Dil Öğrenme Psikolojisi,
- Dil Öğretiminde Bilişsel Yaklaşımlar,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Tarihi,
- Meslek Dili Olarak Türkçe,
- Dilde Çeşitlenme ve Öğretimi,
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Program Geliştirme vd. Yabancılar Türkçe öğretimi uzmanları yetiştirmeye yönelik doktora düzeyinde eğitim ise yalnızca Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dil Bilim Ana Bilim Dalı'nda ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yabancılar Türkçe Öğretimi Doktora Programında verilmektedir.

Ankara Üniversitesi'nde doktora programında yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili verilen zorunlu dersler Tablo 6'da gösterildiği şekildedir.

Tablo 6. Ankara Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Doktora Programı Dersleri

Dersler
İkinci Dil Edinimi I-II
Kullanım Bilim
Dil Öğretiminde Araç Geliştirme
Dil Öğretimine Uygulamalı Dil Bilimin Katkıları
Dil Bilim ve Yabancı Dil Öğretimi
Yabancı Dil Öğretiminde Bireysel Farklılıklar
İkinci Dil Edinimi
Dil Öğretiminde Yöntem Sonrası Dönem
Okuma Becerisi
Yabancı Dil Öğretiminde Program Geliştirme
Dil Öğretimine Uygulamalı Dil Bilimin Katkıları
Özgül Öğrencilere Dil Öğretimi
Sözel Beceri Öğretimi
Ruh Dil Bilimin Alt Alanları
Çocukluk ve Dil Öğrenimi
İkinci Dil Edinimi Araştırmaları
Ses Bilimsel Farkındalık

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde verilen yabancılarla Türkçe öğretimiyle ilgili zorunlu doktora dersleri ise Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe
Öğretimi Doktora Programı Dersleri

Dersler
Yabancı Dil Olarak Türkçe ve Eğitimsel Dil Bilim
Yabancı Dil Olarak Türkçede Söylem Çözümlemesi I-II
Türkçede Söz Dizim ve Metin Dil Bilgisi
Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Materyal Değerlendirme ve Geliştirme
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çağdaş Eğilimler

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürel Yaklaşımlar
Çok Dillilik ve Dil Öğretimi-Öğrenimi
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Semineri
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi ve Öğrenme Sorunları
Türkçe Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Politikaları
Edebiyat ve Yabancı Dil Olarak Türkçe
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Politikaları
Edebiyat ve Yabancı Dil Olarak Türkçe
Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaştırmalı Çalışmalar
Deneme-Eleştiri Çözümlemesi
Özel Alan Türkçesi
Türkçe Öğretiminde Anlam Bilimsel Yaklaşımlar
Türkçe Söylem Türlerinin Ders Malzemesi Olarak Kullanımı I-II
Türkçe Yazınsal Metinlerde Biçem İncelemesi II
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Çocuklara Öğretimi
Roman - Öykü Çözümlemesi
Yabancı Dil Ol. Türkçede Sözcük ve Edim bilim Kuramları
Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Teknoloji Kullanımı
Türkçe Yazınsal Metinlerde Biçem İncelemesi I-II

Tablo 6 ve 7 incelendiğinde ilgili doktora programlarında yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili verilen zorunlu doktora derslerinde kimi dil bilim alanlarının yanı sıra ikinci dil edinimi, yabancı dil öğrenimiyle ilgili çalışmalardan da yararlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca doktora programı tasarımında yabancılara Türkçe öğretiminin dört temel unsuru olan içerik, program, yöntem ve ölçme değerlendirme dikkate alındığı büyük oranda söylenebilir. Ancak bu programlarda her bir dil becerisi öğretimi ve öğrenci özelliklerini, çeşitli geniş kapsamlı öğretim teknik ve modellerini ele almaya fırsat veren derslere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra incelenen doktora programlarında yabancı dil düzeyini betimlemeye, ölçmeye yönelik çalışmaların değerlendirilmesi ve yabancılara Türkçe öğretiminde sorumluluk üstlenmiş kurum ve kuruluşlara uygulama alanında taşıdıkları önem nispetinde yer verildiğini söylemek mümkün değildir.

Yabancılar Türkçe öğretimi uzmanları yetiştiren doktora programlarında en az yabancı dil öğretimi yöntem, tür ve teknikleriyle ilgili dersler kadar Türk dili ve edebiyatıyla ilgili derslere de yer verilmelidir. Öyle ki Dil ve Kültür, Türk Dil Bilgisi, Türk Dili Tarihi, Türk Edebiyatı Tarihi, Çağdaş Türk Dili ve Edebiyatları, Osmanlı Türkçesi, Türkçenin Söz Varlığı gibi birtakım derslerin programda yer alması, bu programlarda öğrenim gören doktora öğrencilerinin başka bir dilin değil, Türkçenin yabancılar öğretiminde uzmanlaştıklarını daha güçlü bir şekilde hissettirecek, Türk dili ve edebiyatıyla ilgili yetkinleşmelerine katkıda bulunacaktır. Aksi hâlde yabancılar Türkçe öğretilmede görevlendirilen veya uzmanlaşan kişilerin sözgelisi cümleyi öğelerine ayırmakta, durum eklerini ve işlevlerini belirlemede, kelime kökü ve eklerini tespit etmekte, deyim ve atasözlerini kullanmakta, metin seçiminde yeterince uzmanlaşmış olmasını beklemek yanlıştır. Türk dili ve edebiyatıyla ilgili yetkinlik kazanılmadan Türkçenin yabancılar öğretilmesi yüzeysel kalacak, öğretilmekte olan dilin özünü kavramaya bir katkıda bulunmayacaktır.

Yabancılar Türkçe Öğretimi doktora programlarında okutulan derslerin seçiminde olduğu kadar bu programlara öğrenci alımında da titiz davranılmalıdır. İlgili doktora programlarının alan akademisini oluşturan kişileri bilim dünyasına kazandırdığı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu programlara öğrenci seçiminde titiz olunması aslında yabancılar Türkçe öğretiminde alan uzmanı yetiştirilmesinde ve alanın bilimselleşmesinde titiz olunması demektir. Bu sebeptir ki ilgili programlara Türkçenin öğretiminde, Türk dili ve edebiyatında, yabancı dil öğretimi tür, yöntem ve tekniklerinde belirli bir yetkinliğin kazandırıldığı lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin kabul edilmesine imkân tanıyan düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca, yabancılar Türkçe Öğretimi doktora programlarında ders verecek öğretim üyelerinin uzmanlıklarını bu alanda kazanmış olmalarına dikkat edilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Avrupa’da Komensky ile çeşitli ilkeleri belirginleşmeye başlayan yabancı dil öğretiminin ayrı bir disiplin olarak ele alınması Simmonot, Ernst, Jacotot, Mager, Coin’in ortaya koyduğu çalışmalar sonucunda başlamıştır (Katerinov, 1984: 11’den akt. İşcan, 2014: 7). Oysa yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde uzmanlık sorunu hâlen çözüme kavuşmamıştır. Bu

alanda uzmanlığın sağlanması müstakil lisans programlarının açılmasıyla sağlanabilir. Türkçenin yabancılara öğretildiği her kurumda yalnızca bu alanda uzmanlaşmış öğretilenlere görev verilmelidir. Alan uzmanlarının yetiştirileceği lisans programı aşağıdaki şekilde desenlenebilir:

Tablo 8. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ana Bilim Dalı Lisans Öğretim Programı^{5,6,7}

Birinci Yıl							
1. Yarıyıl				2. Yarıyıl			
Dersin Adı	K	U	Kr.	Dersin Adı	K	U	Kr.
Türk Dili Tarihi I	2	0	2	Türk Dili Tarihi II	2	0	2
Türkiye Türkçesi Ses Bilgisi	2	0	2	Türkiye Türkçesi Kelime Bilgisi	2	0	2
Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi	2	0	2	Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi	2	0	2
Dil Bilime Giriş I	2	0	2	Dil Bilime Giriş II	2	0	2
Osmanlı Türkçesi I	2	0	2	Osmanlı Türkçesi II	2	0	2
Eski Türk Edebiyatı I	2	0	2	Eski Türk Edebiyatı II	2	0	2
Edebiyat Bilgi ve Kuramları I	2	0	2	Edebiyat Bilgi ve Kuramları II	2	0	2
Yabancı Dil (A1)	2	1	3	Yabancı Dil (A2)	2	1	3
Kredi Toplamı			20	Kredi Toplamı			20
İkinci Yıl							
1. Yarıyıl				2. Yarıyıl			
Dersin Adı	K	U	Kr.	Dersin Adı	K	U	Kr.
Ses Bilim I	2	0	2	Ses Bilim II	2	0	2
Halk Edebiyatı I	2	0	2	Halk Edebiyatı II	2	0	2
Çocuk Edebiyatı I	2	0	2	Çocuk Edebiyatı II	2	0	2
Dilsel Gelişim	3	0	2	Dünya Kültürü ve Uygarlığı	3	0	2
Türk Kültürü	3	0	2	Çok Dillilik	3	0	2
Türk Dili Tarihi III	2	0	2	Türk Dili Tarihi IV	2	0	2
Yabancı Dil (B1)	2	1	3	Yabancı Dil (B2)	2	1	3
Dil Öğretimi Kuramları I	2	0	2	Dil Öğretimi Kuramları II	2	0	2
Dünyada Çağdaş Yabancı Dil Öğr. I	3	0	3	Dünyada Çağdaş Yabancı Dil Öğr. II	3	0	3
Yabancılara Türkçe Öğretimi Tarihi	3	0	3	Dünyada Yabancı Dil Öğretimi Tarihi	3	0	3
Kredi Toplamı			23	Kredi Toplamı			23

⁵ Önerilen öğretim programında eğitim fakültelerinin bütün bölümlerinde ve bütün lisans programlarında okutulan derslerle seçmeli dersler gösterilmemiştir.

⁶ K: Kuramsal, U: Uygulamalı, Kr.: Kredi.

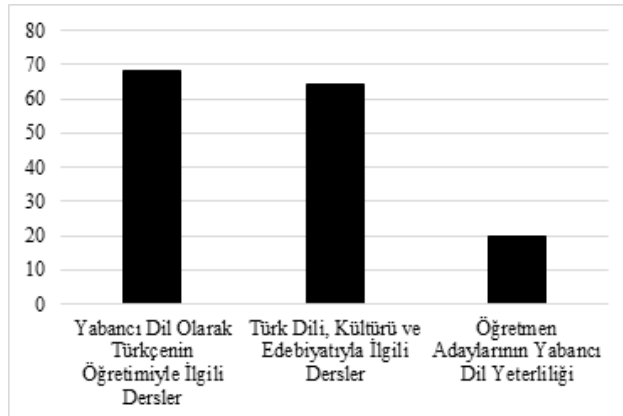
⁷ YDOT: Yabancı Dil Olarak Türkçe.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Uzmanlık Sorunu

Üçüncü Yıl							
1. Yarıyıl				2. Yarıyıl			
Dersin Adı	K	U	Kr.	Dersin Adı	K	U	Kr.
YDOT Veren Kurum ve Kuruluşlar	2	0	2	Yabancı Dil Öğretiminde Ölç. Değ.	2	0	2
Söz Dizim I	2	0	2	Söz Dizim II	2	0	2
Yeni Türk Edebiyatı I	2	0	2	Yeni Türk Edebiyatı II	2	0	2
Çağdaş Türk Lehçe ve Edebiyatları I	2	0	2	Çağdaş Türk Lehçe ve Edebiyatları II	2	0	2
Dil Psikolojisi	2	0	2	Dil Sosyolojisi	2	0	2
YDOT Öğretimi Öz.Öğr. Yön. I	2	2	4	YDOT Öğretimi Öz.Öğr. Yön. II	2	2	4
YDOT Öğretiminde Mat. Tas. I	2	2	4	YDOT Öğretiminde Mat. Tas. II	2	2	4
Yabancı Dil (İleri Anlama Teknikleri)	2	2	4	Yabancı Dil (İleri Anlatma Teknikleri)	2	2	4
Kredi Toplamı		22		Kredi Toplamı		22	

Dördüncü Yıl							
1. Yarıyıl				2. Yarıyıl			
Dersin Adı	K	U	Kr.	Dersin Adı	K	U	Kr.
Anlam Bilim I	2	0	2	Anlam Bilim II	2	0	2
Soydaşlara Türkçe Öğretimi	2	0	2	YDOT Okuma Eğitimi	2	2	4
Yurt Dışındaki Türklere YDOT	2	0	2	YDOT Yazma Eğitimi	2	2	4
YDOT Dinleme Eğitimi	2	2	4	Yabancı Dil Olarak Mesleki Türkçe	2	0	2
YDOT Konuşma Eğitimi	2	2	4	YDOT Ders Kitabı İnceleme	2	0	2
Yabancı Dil (Metin Çözümleme)	2	2	4	Yabancı Dil (Metin Oluşturma)	2	2	4
Kredi Toplamı		18		Kredi Toplamı		18	

Lisans düzeyinde önerilen “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ana Bilim Dalı” öğretim programındaki dersler konularına göre ayrıldığında kredi dağılımıyla ilgili Grafik 5’te gösterilen oranlara ulaşılmaktadır.

Grafik 5. Önerilen Programdaki Konuların Kredilere Göre Dağılımı

Grafik 5 incelendiğinde, önerilen programda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili derslerin ağırlıkta olduğu, yabancı dil olarak Türkçe eğitimi ve öğretiminde yetkin uzman öğreticiler yetiştirilmesine odaklandığı söylenebilir. Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi ve öğretimiyle ilgili dersleri, önerilen programda Türk dili ve edebiyatıyla ilgili derslerin takip ettiği görülmektedir. Böylelikle bu alanda eğitim alan öğretmen adaylarının Türkçe ve yabancı dil olarak Türkçe eğitimi ve öğretiminde yeterlilik kazanmaları mümkün olacaktır. Ayrıca her ne kadar dil bilimiyle ilgili zorunlu derslerin sayısı diğerlerine oranla az görülmeğe de bu derslerin farklı üniversitelerdeki lisans programlarıyla ortak açılan seçmeli derslerle desteklenmesi mümkündür. Öğrencilerin alanlarıyla ilgili kültür bilgileri edinmeleri açısından da yine seçmeli derslerin önemli görüldüğü söylenebilir. Ayrıca önerilen programın Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'ndan ayrıldığı önemli bir alan da yabancı dil öğretimi ve öğrenimiyle ilgili çağdaş literatürün izlenmesi, bir yabancı dil öğreniminde yetkinleşmenin kişisel deneyimler aracılığıyla gözlemlenebilmesi, yurt dışına görevlendirilme durumunda orada iletişim kurulabilmesi için gerekli olan yabancı dil öğrenimiyle ilgili derslerin bulunmasıdır. Programda yer alan derslerin bütünü göz önüne getirildiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğreten kişilerin mesleki anlamda büyük oranda uzmanlaşmaları sağlanabilecektir.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde uzmanlaşmanın öğretim dışında kalan ancak bir o kadar da önemli olan bir diğer boyutu da alan akademisinin oluşumunu sağlayan lisansüstü eğitimidir. Bu alanda ülkemizin farklı bölgelerinde açılan tezli yüksek lisans programları elbette ki faydalı olacaktır. Ancak bu programlara alan sınırlandırılması olmadan öğrenci alınması, yabancı dil yeterliliğinin önemsenmemesi, araştırmaların bilimsel yetkinliğinin eleştirel bakış açısıyla sorgulanmaması; bu programlarda ders veren öğretim üyelerinin Türkçeye, dil öğretimine, dil bilime ve yabancı dil öğretimine hâkimiyetlerinin değerlendirilmemesi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uzmanlaşmanın önündeki ciddi engellerden birine dönüşmektedir.

Türkçenin eğitimi ve öğretiminde ilgili programların açılmasından bu yana kısa zamanda önemli yol alındığı görülmekte, bu alanda yetişmiş bilim uzmanı, doktor ve doçentlerin verimli çalışmalar ortaya koydukları bilinmektedir. Bu sayededir ki yabancı dil olarak Türkçe öğretimi lisan-

süstü derslerinin Türkçenin eğitimi ve öğretiminde uzmanlaşmış öğretim üyelerince gerçekleştirilmesi peyderpey mümkün olmuştur. Bu nedenle yabancılar Türkçe öğretimi uzmanı yetiştiren lisans programlarının açılması, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde gereksinim duyulan öğretici ve alan uzmanları arasında ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin eğitimi ve öğretiminde uzmanlaşmış kişilerin etkinliğini kolaylaştıracak, böylelikle yabancılar Türkçe eğitiminde uzmanlaşma süreci başlayacaktır.

Yabancılar Türkçe öğretiminde uzman öğreticiye duyulan ihtiyaç kimi kurum ve kuruluşların kısa sürede “Yabancılar Türkçe Öğretimi” sertifika programları açmasına yol açmış, farklı alanlardan birçok kişi bu kurslardan yararlanmıştı. Eğitim ve öğretim açısından birçok sorunu kendi bünyesinde barındıran bu türden uygulamaların azalması açısından da eğitim fakültelerinin Türkçe Eğitimi Bölümlerinde Türkçenin Yabancılar Eğitimi ve Öğretimi Ana Bilim Dalı'nın açılması önemli bir zarurettir. Ancak bu programların açılması kadar bu programdan mezun olan kişilerin istihdam edilmesi de önemlidir.

Yabancılar Türkçe Öğretimi ile ilgili bağımsız programlar açılmadan önce istihdam imkânlarıyla ilgili kapsamlı ve uzun vadeli planlara dayalı etütler yapılmalıdır. Aksi hâlde işsiz ve mutsuz gençlere yenilerinin eklenmesi tehlikesi söz konusudur. Bu nedenle en azından Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören öğrencilerden bir kısmının üçüncü sınıftan itibaren aynı bölümde açılan “Yabancılar Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı” programında yer alan dersleri alması daha makul olabilir. Lisans öğrenimleri sonuna Böylece öğrencilerin istihdam alanları genişletileceği gibi yabancılar Türkçe öğretiminde görev alacak uzmanların lisans döneminden başlayarak yetiştirilmesi de sağlanacaktır.

Bir dilin doğal konuşuru olmanın, bir dilin dil bilgisi ve edebiyatıyla ilgili bilgi edinmenin, dil biliminde veya yabancı dil öğretiminde çalışmanın yabancılar Türkçe öğretiminde uzmanlaşmayı da beraberinde getireceği yanılığundan uzaklaşılmalı, yabancılar Türkçe öğretimini yalnızca bu alanda uzmanlaşmış kişilerce yürütülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca alan akademisinin oluşumu için eğitim bilimleri enstitülerinde Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarında açılan yüksek lisans ve doktora programlarının desenlenmesinde Yabancılar Türkçe Öğretimi alanında uzman olan öğretim

üyelerinin öğretimini yapacağı derslere ağırlık verilmelidir. Yabancılara Türkçe öğretiminde görev alacak uzman öğreticilerin yetiştirilmesi başta olmak üzere bu alanda bilimsel niteliğe kavuşma ancak yukarıda değinilen hususların bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve hayata geçirilmesiyle sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Açık, F. (2008). Türkiye’de Yabancılara Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu Bildirileri*. Lefkoşa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü.

Akalın, Ş. H. (2003). Türkçenin Güncel Sorunları ve Çözüm Yolları. Mersin: Mersin Valiliği.

Akalın, Ş. H. (2015, 10 09). *Türkçenin Güncel Sorunları*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Makaleler: <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php> adresinden alındı.

Baskın, S. (2011). 17. Yüzyılda Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İçin Mısır’da Kullanılan Ders Kitapları. D. Günay, Ö. Fidan, B. Çetin, & F. Yıldız (Dü.), *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar* içinde (s. 191-200). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. *Dil Dergisi*(119), 58-71.

Bozkurt, F. (2005). *Türklerin Dili*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Büyükaslan, A. (2007). Yabancı Dil Türkçenin Öğretilmesinde Yeni Yöntemler: Bilişim Uygulamaları, Çözüm Önerileri. *I. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Bildirileri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Candaş Karababa, Z. C. (2009). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi ve Karşılaşılan Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 265-277.

Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. Ekin Eğitim Yayıncılık: İstanbul.

Demirel, M. V. (2011). Türkçe Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Yabancılara Türkçe Öğretimi Dersine İlişkin Görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(31), 128-138.

Güzel, A. (2005). Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Dört Yıllık Lisans Programı. *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildirileri* (s. 305-310). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Güzel, A. (2010). Türkçe Eğitimi Bölümlerinde Kurulması Gerekli Görülen Ana Bilim Dalları. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27(Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 371-383.

İşcan, A. (2014). Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi. A. Şahin (Dü.) içinde, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* (s. 2-517). Ankara: Pegem Akademi.

Karakuş, İ. (2006). *Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Katerinov, K. (1984). *Rassegna dei Principali Metodi per L'insagnamento delle Lingue Straniera*. Perugia: Guerra.

Kırkılıç, A. (2005). Eğitim Fakültelerindeki Yeniden Yapılandırma Modeli Ne Getirdi? *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırma Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildirileri* (s. 349-364). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Özbay, M. (2004). Yeniden Yapılandırma Çerçevesinde Türkçe Eğitimi Programı ve Bazı Öneriler. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri IV* (s. 2801-2813). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Özbay, M. (2005). Türkçe Eğitimi bölümleri İçin Lisans Programı Önerisi. *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırma Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildirileri* (s. 311-334). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Özbay, M., Birol, C., Melanlıoğlu, D., Büyükikiz, K. K., ve Uyar, Y. (2013). *Yabancılara Türkçe Öğretimi için Ölçme ve Değerlendirme Soruları*. Ankara: Pegem Akademi.

Sağır, M. (2005). Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmalar ve Türkçe Eğitimi Bölümleri. *Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırma Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildirileri* (s. 373-382). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Şahin, Ç., Kurudayıoğlu, M., Tunçel, H. ve Öztürk, Y. A. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Lisans Düzeyinde Verilen Yabancılara Türkçe Öğretimi (YTÖ) Dersine Yönelik Özyeterlik Algıları”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2), 36-45.

TED. (2015, 12 10). *Tarihçe*. <https://www.ted.org.tr>: <https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA-849816B2EF2858DA18F4388CDD> adresinden alındı

Uçgun, D. (2013). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı”-nın Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8-9, 2487-2498.